

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Naturvårdsenheten

BEVARANDEPLAN

Datum
2007-02-05

Beteckning
511-2006-041322

Tullviksbäcken SE0110147

Bevarandeplan för Natura 2000-område (enligt 17§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd)

Inledning

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som skall uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och naturtyperna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

Namn:	Tullviksbäcken	Areal:	197,2 ha
Natura 2000-kod:	SE 0110147		
Kommun	Norrtälje		
Fastställd av Länsstyrelsen:	2007-02-05		
Områdestyp och status:	SCI-område enligt Art- och habitatdirektivet.		
Ägarförhållanden:	Statligt		
Skyddsform:	Naturresevat		

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Naturtyper

Naturtypskod	Naturtypens namn	Areal (ha)	Andel (%)
9010*	Västlig taiga (ej anmäld till regeringen) Undergrupp: Tallskog	6,2	3
9050	Näringsrik granskog	5,5 (enligt regeringsbeslut 19,7 ha)	3
9080*	Lövsumpskog	1,0 (enligt regeringsbeslut 2,0 ha)	<1
1150*	Laguner (anmäld till regeringen men ej återfunnen)	0 (0,3 ha anmält till regeringen)	0

* Prioriterad naturtyp – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Ändringar av arealer och naturtyper enligt tabellen ovan kommer att anmälas till regeringen.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet eller fågeldirektivet

Dessa arter finns upptagna i bilaga 2 till EG:s art- och habitatdirektiv respektive bilaga 1 till EG:s fågeldirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna.

Tabell 2. Arter

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Större vattensalamander (beslutad av regeringen)	<i>Triturus cristatus</i>	1166
Stensimpa (beslutad av regeringen)	<i>Cottus gobio</i>	1163

Bevarandesyfte/-mål för Tullviksbäcken

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och naturtyperna. Vad detta innebär i detta område uttrycks i följande mål:

Västlig taiga (9010*):

- Arealen av **Västlig taiga** skall bibehållas.
- Skogen ska ha karaktären av naturskog d.v.s. vara olikåldrig, luckig och ha en varierad trädslagssammansättning med inslag av lövträd. Mängden död ved i form av torrträd, lågor och högstubbar i olika nedbrytningsstadier ska på lång sikt bibehållas eller öka (riktvärde för hållmarkstallskogen: > 5 skogskubikmeter/ha).
- Biotopen får inte försämrats för de typiska arter som är knutna till naturliga, gamla barr-/blandskogar. Arterna skall kunna fortleva på lång sikt.

Näringsrik granskog (9050):

- Arealen av **Näringsrik granskog** skall bibehållas.
- Skogen ska ha karaktären av naturskog d.v.s. vara olikåldrig, luckig och ha en varierad trädslagssammansättning med inslag av lövträd. Mängden död ved i form av torrträd, lågor och högstubbar i olika nedbrytningsstadier ska på lång sikt bibehållas eller öka (riktvärde: > 30 skogskubikmeter/ha).
- Förekomsten av de för Näringsrik granskog typiska arterna trolldruva, blåsippan, vårärt, ormbär, underviol m.fl. ska inte minska och arterna ska kunna fortleva på lång sikt.

Lövsumpskogar (9080*):

- Arealen **Lövsumpskogar** skall bibehållas.
- Skogen ska ha karaktären av naturskog. Mängden död ved i form av torrträd, lågor och högstubbar i olika nedbrytningsstadier ska på lång sikt öka (riktvärde: > 15 skogskubikmeter/hektar)
- Naturliga vattenståndsfuktuationer.
- Triviallöv (främst klibbal) ska utgöra minst 50 % av grundytan.
- Biotopen får inte försämrats för de typiska arter som är knutna till lövsumpskogar. Arterna skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.

Större vattensalamander (1166) och Stensimpa (1163):

- Populationerna av **Större vattensalamander** och **Stensimpa** ska ha goda förutsättningar att kunna fortleva i området och vara livskraftiga.

Beskrivning av området

Natura 2000-området, och tillika naturreservatet, Tullviksbäcken ligger på den nordöstra delen av Vaddö i Norrtälje kommun. Själva bäcken, som består av två bäckfåror, mynnar i Ålands hav. Den norra bäckfåran avvattnar sjön Fjällboträsket i öster medan den södra avvattnar odlingsmarker i söder. Den södra fåran rinner till stor del genom fd åkermark medan den norra fåran kantas av naturskogsartad granskog och, närmast mynningen, alsumpskog. Området är intressant ur botanisk synvinkel med en rik förekomst av mindre vanliga arter (om än inte många sällsynta).

Förutom bäckarna ingår en drygt 2 km lång kustremsa mellan Kvarnviken i norr till Södra udden strax söder om Fjällboholmarna. Även ett stycke hav ingår. Kusten består av klippig eller blockig strand samt ett mindre parti med sandstrand (innanför Fjällboholmarna). Fjällboholmarna representerar några av ytterst få öar utanför Vaddös östra kustlinje och är därför betydelsefulla som häcklokal för sjöfågel bl.a. fiskmåsar, ejder och vigg. Mellan Tullviksbäcken mynning och Fjällboholmarna finns en liten lagun. Skogen närmast kusten består av lågvuxen hållmarkstallskog och partier med hållar och block. Nordväst om Tullviken och på ömse sidor om södra bäckfåran finns omfattande fritidsbebyggelse. Förutom skogen längs den södra bäckfåran, hållmarkstallskogen i branterna mot kusten samt ett mindre parti längs den södra fåran är skogarna av förhållandevis trivial natur.

Jordarterna varierar inom området. Längs den södra bäckfåran finns organiska jordarter, morän och lera som norrut övergår i sand. Det sandiga partiet fortsätter österut längs den norra bäckfåran. Kusten är klippig men det finns också delar med block/sten, grus och sand. Inslaget av kalk är, åtminstone bitvis, stort.

Tullviksbäcken är en av länets viktigaste lokaler för havsöring vilket beror på de fina lekbottnarna och den öppna kusten. Havsöringbeståndet är naturligt och ursprungligt. Bäcken är dessutom lekplats för flodnejonöga. Lekbottnarna består av sten och grus från mynningen och ca 800 m uppströms. Bäcken saknar vandringshinder, men har tidvis dålig vattenföring. Den norra fåran svarar för merparten av vattenförsörjningen. Under 1970-talet gjordes fiskevårdande åtgärder, bl.a. finns en pump som pumpar vatten från Fjällboträsket till områden som är viktiga reproduktionslokaler för havsöring.

Beskrivning av arter/livsmiljöer samt förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

Västlig taiga (9010*):

Denna naturtyp utgörs av en naturskogslignande tall-, gran- eller triviallövdominerad skog med måttlig-riklig förekomst av död ved i form av lågor, torrakor och högstubbar. Skogen har utvecklats naturligt, d.v.s. behållit en stor del av den naturliga skogens artsammansättning, åldersvariation och ekologiska funktion. Skogen kan ha varit utsatt för mindre plockhuggningar eller naturliga störningar men har aldrig omfattats av större kalavverkningar. Naturtypen hyser ofta en rad sällsynta arter som är knutna till lång skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved eller brandfält och successionsstadier efter brand.

I Tullviksbäckens Natura 2000-område återfinns Västlig taiga i form av gammal hållmarkstallskog i branterna ner mot kusten (söder om bäckmynningen). Gamla träd, inte sällan med ymnig hänglavspåväxt, och död ved förekommer relativt rikligt. Terrängen är rik på hållar och block.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Skoglig kontinuitet. En viktig förutsättning är en kontinuitet av träd där det har skapats en naturlig åldersdifferentiering och artsammansättning.
- Naturlig dynamik. Naturvärdena utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik, vilket omfattar störningar, t.ex. stormfällningar, insektsangrepp, översvämningar och brand.
- Förekomst av död ved (grenar, torrträd, högstubbar, lågor i olika nedbrytningsstadier), samt gamla och grova träd med dithörande barkstruktur. Dessa substrat är viktiga för epifytiska lavar, svampar och vedlevande insekter knutna till naturtypen.
- Lövträd (speciellt gamla och/eller grova träd) av t.ex. björk och asp är viktiga substrat och dessutom viktiga som hålträd för fåglar.
- Att populationerna av de för naturtypen typiska arterna inte påtagligt minskar. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de hotfaktorer som är aktuella för naturtypen.

Näringsrik granskog (9050):

Näringsrik granskog är till struktur och funktion ofta lik Västlig taiga, se ovan (kvalitetskravet på naturskogstillstånd är dock inte lika strikt), men återfinns på mer kalkhaltig mark med brunjord, ofta i sänkor eller sluttningar, och domineras av gran.

Längs norra bäckfåran är skogen grandominerad, olikåldrig och rik på gläntor. Förutom gran finns inslag av tall (främst på den norra sidan av bäcken), asp och björk. Det finns bitvis gott om grova aspar, vilket ger bra förutsättningar för insekter och hålboende fågelarter. Kalkhalten varierar vilket gör att den kalkgynnade floran med vårärt (typisk art), brudborste, underviol (typisk art), smultron, blåsippa (typisk art), ormbär (typisk art), harsyra, tussilago, trolldruva (typisk art) och särläka (typisk art) förekommer fläckvis, företrädevis intill vattenfåran. Enligt naturkatalogen finns

även skogsknipprot (typisk art), tandrot, grönyxne, grönpyrola och svampen kragjordstjärna. Skogen hyser en artrik flora av mykorrhizasvampar knutna till kalkrika granskogar. Inga rödlistade (hotade) mykorrhizasvampar är dock funna. Det glesa buskskiktet består av skogstry, måbär och brakved. Död ved förekommer relativt sparsamt.

9050-partiet längst i söder domineras av gran med inslag av lövträd och tall. I fältskiktet växer bl.a. blåsippa, tandrot, majsmörblomma, vätteros, skogsvicker och sårläka, vilka alla vittnar om den kalkhaltiga marken. Marken sluttar lätt mot den öppna marken i väster.

I denna beskrivning nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna (se tabell 2). Dessa arter har inget lagligt skydd såsom arterna i tabell 2.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Skoglig kontinuitet, d.v.s. en olikåldrig trädstruktur som bildats naturligt.
- Riklig förekomst av gamla och grova granar.
- Inslag av lövträd, särskilt värdefulla är de gamla och grova asparna i området.
- Förekomst av död ved (grenar, lågor, högstubbar, torrakor) i olika nedbrytningsstadier.
- Naturlig dynamik i form av störningar, t.ex. stormfällningar och insektsangrepp. Vissa naturvårdande insatser för att förstärka/skapa luckor och gynna t.ex. aspföryngring är dock positivt.
- Ostörd hydrologi (med hög grundvattennivå).
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtyperna (se bevarande-syfte/mål). De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de hotfaktorer som är aktuella för naturtypen.

Lövsumpskog (9080*):

Naturtypen förekommer på näringsrika fuktiga - blöta marker. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt mellan 50 och 100 %, varav ask/triviallöv bör utgöra minst 50 % av grundytan. Skogen ska ha naturskogsqualitéer.

Sumpskogen tar vid där den norra och södra bäckfåran sammanstrålar och fortsätter sedan österut mot havsviken (Tullviken). I trädskiktet finns främst al men även björk och gran. En del av alarna har gott om mosspåväxt och vissa har utvecklat socklar. Skogen har uppkommit och utvecklats allteftersom marken höjts till följd av den pågående landhöjningen. På Häradsekonomiska kartbladet från 1900-talets början kan man se att den vattenfyllda viken sträckte sig nästan ändå bort till förgreningen av de två bäckfåror, d.v.s. hela det område som idag är lövsumpskog. Utvecklingen mot skog har alltså bara pågått de senaste 100 åren, varför skogen är relativt ung.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Naturlig, opåverkad hydrologi och hydrokemi. Skogens hydrologi får inte vara under stark generell påverkan från markavvattning.
- En olikåldrig trädstruktur (med förekomst av gamla träd) och varierad artsammansättning.
- En stor andel triviallövträd, främst al.
- Förekomst av död/halvdöd ved (grenar, lågor, högstubbar, torrakor) i olika nedbrytningsstadier.
- Naturlig dynamik i form av störningar, t.ex. stormfällningar, översvämningar och insektsangrepp.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtyperna. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de hotfaktorer som är aktuella för naturtypen.

Större vattensalamander (1166):

Större vattensalamander lever huvudsakligen på land, vanligen i lövträdsdominerad skog under mossbeklädda stenar och i blockterräng, under murkna trädstammar och stubbar. Lekperioden äger rum i april-maj i små - medelstora permanenta vattensamlingar, t.ex. hållkar.

I september år 2000 inventerades de vatten som bedömdes kunna hysa större vattensalamander inom Tullviksbäckens naturreservat. Eftersom inventeringen skedde så pass sent på säsongen, då salamandrarna i stor utsträckning redan lämnat hållkaren, är resultatet ej användbart för kvantifiering. Två köldstela individ av arten påträffades dock i ett hållkar ca 150 m söder om bäckmynningen. I närheten av hållkaren finns gott om lämpliga landmiljöer bestående av både naturlig barrskog och lövdominerade, fuktiga miljöer samt hållmarker.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Permanent vattenfyllda hållkar med en diameter på minst 10 meter och ett djup större än 0,5 meter.
- Solbelysta och fiskfria lekvatten.
- Lekvattnen bör helst ha en viss vegetation och inte vara för sura (pH över 5,0) eller ha höga koncentrationer av kväve.
- En naturlig skogsmiljö fri från mänsklig påverkan i form av skogsbruksåtgärder såsom större avverkningar eller plantering. Lämpliga landmiljöer bör finnas inom 100 meter från de småvatten arten reproducerar sig i.
- Flera näraliggande dammar – goda förutsättningar för överlevnad på lång sikt nås vid en dammtäthet om fyra dammar/km².

Stensimpa (1163):

Stensimpan lever under stenar och grus i grunt vatten i sjöar, älvar, bäckar samt lokalt i brackvatten. Den är mycket stationär och mest aktiv nattetid. Vattnet ska helst vara klart och syrerikt. Födan utgörs av slände- och mygglarver, maskar och kräftdjur m.m. Arten leker mellan mars och juni.

Förekomst av stensimpa är noterad i havsstrandkanten vid bäckmynningen i samband med elfiske efter öring. Ingen kvantifiering är gjord.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- God vattenkvalitet. Arten föredrar klara och syrerika vatten.
- Tillgång till lämplig föda, bl.a. dagslände- och mygglarver, maskar och kräftdjur.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Området har ett starkt skydd i egenskap av naturreservat. Potentiella hot såsom större skogsbruksåtgärder (skogliga åtgärder annat än i naturvårdssyfte) och olika typer av exploatering (t.ex. uppföra helt ny byggnad och anläggning av vägar) är reglerade i föreskrifterna/skötselplanen för reservatet.

Man har haft tidigare haft problem med att privatpersoner huggit träd och buskar i reservatet. Till följd av skadegörelsen skärpte Länsstyrelsen reservatsföreskrifterna 1999 med ett förbud mot att bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd etc. (punkt C 10 i föreskrifterna).

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

Västlig taiga (9010*):

- Ingrepp/skadegörelse i skogen t.ex. huggning av träd och buskar annat än i naturvårdssyfte.
- Borttagande av död ved.

Näringsrik granskog (9050):

- Igenväxning som kan bli följd av upphört skogsbete och plockhuggning (gäller främst den södra delen).
- Sänkning av grundvattennivån.
- Ingrepp/skadegörelse i skogen t.ex. huggning av träd och buskar annat än i naturvårdssyfte.
- Borttagande av död ved.

Lövsumpskog (9080*):

- Torrläggning av bäcken och sänkning av grundvattennivån. Minskade vattenståndsfuktuationer.
- Ingrepp/skadegörelse i skogen t.ex. huggning av träd och buskar annat än i naturvårdssyfte.
- Borttagande av död ved.

Stensimpa (1163):

- Arten är inte hotad i Sverige men lokalt kan arten slås ut av försurning/försämring av vattenkvalitén.
- Torrläggning av bäckfårorna. Bäckarna är känsliga för torrperioder, men pumpen har fungerat med gott resultat och har motverkat uttorkning. Tullviksbäckens vattenföring och vattenkvalité kan även påverkas av åtgärder i skogsområdet (och jordbrukslandskapet) uppströms och utanför det skyddade området.

Större vattensalamander (1166):

- Ändrad markanvändning i närheten av lekvattnen (skogsbruksåtgärder i intilliggande skog etc.) är potentiella hot. Skogen vid Tullviksbäcken är dock skyddad från större skogsbruksåtgärder.
- Försurning eller höga nitrathalter i artens lekvatten.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler:**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötsel och för förvaltning av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap 4 § MB. I reservatsbeslutet och skötselplanen för reservatet återfinns vilka inskränkningar i markanvändningen som krävs och vilka skötselåtgärder som ska genomföras i reservatet.

För att tillgodose bevarandebestånden för Tullviksbäcken, d.v.s. främst att bevara bäcken som reproduktionsområde för havsöring, omfattas området utanför naturreservatet (bäckens sydvästra fåra, närområdet kring Fjällboträsket, Klämsmyren och Svartmyren) av obligatoriskt samråd med Länsstyrelsen vid vissa arbetsföretag.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB. Utökat strandskydd gäller upp till 300 meter på landsidan och 100 meter ut i sjön från strandlinjen. Strandskyddet gäller även runt Tullviksbäckens två fåror. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t ex uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t ex byggnader som behövs för de areella näringarna.

Större vattensalamander är fridlyst enligt 1 a § Artskyddsförordningen (1988:179) samt NFS (1999:12). Stensimpa saknar arts specifika regleringar.

Åtgärder:

Tabell 3. Förslag till bevarandeåtgärder för Tullviksbäcken:

Naturtyp/art	Åtgärd	Tidsplan
Västlig taiga (9010*)	Skogen skall i huvudsak lämnas för fri utveckling (dock med undantag för smärre friluftsbefrämjande insatser vid behov, t.ex. underhåll av stigar/vägar).	
Näringsrik granskog (9050)	I huvudsak fri utveckling med undantag för naturvårdande insatser. I söder vore det bra med en lätt gallring av kronskiktet för återskapa den luckighet som förr i tiden upprätthölls av betesdjur och plockhuggning. Smärre friluftsbefrämjande åtgärder får utföras vid behov, t.ex. underhåll av stigar/vägar. Fiskevårdande insatser får utföras i anslutning till bäcken.	Vid behov.
Lövsumpskog (9080*)	Fri utveckling. Fiskevårdande insatser får utföras i anslutning till bäcken.	
Större vattensalamander (1166) och Stensimpa (1163)	Inventeringar (med kvantifiering) i syfte att ta reda på om populationerna kan anses livskraftiga eller ej (gäller framförallt salamandern). Sedan får förslag på åtgärder formuleras.	
Oklassad skogsmark	Skogen i övrigt, t.ex. uppe på höjderna och längs den södra bäckfåran, är överlag något yngre och har inte fullt ut utvecklat strukturer typiska för naturskogar. Om denna skog lämnas för fri utveckling kommer naturskogars karaktärsdrag att utvecklas med tiden. Klassning enligt Natura 2000-systemet (9010 eller 9050) kan då bli aktuellt. Ung tät skog kan med fördel glesas ur.	
Övrigt	Skötselplanen för naturreservatet från 1989 bör uppdateras och förtydligas.	

Bevarandestatus i dag

Tabell 4. Bevarandestatus hos ingående naturtyper och arter

Naturtyp/art	Bevarandestatus
Västlig taiga (9010*)	Gynnsam.
Näringsrik granskog (9050)	Tveksam. De kalkpåverkade delarna förekommer partivis inom avgränsningen. Vissa delar har inte fullt ut utvecklade naturskogskaraktärer (m.a.p. kontinuitet, olikåldrighet och död ved). Trädskiktet kan, främst i söder, med fördel glesas ur för att skapa gläntor.
Lövsumpskog (9080*)	Tveksam. Skogen har uppkommit genom landhöjningen under relativt sen tid.
Större vattensalamander (1166)	?
Stensimpa (1163)	?

Uppföljning av bevarandemål

För närvarande pågår en basinventering av samtliga Natura 2000-områden och ett uppföljningssystem håller på att tas fram. I väntan på dess resultat ges här inga förslag.

Tabell 5. Uppföljning.

Naturtyp/art	Att följa upp	Tidsplan
Västlig taiga (9010*)		
Näringsrik granskog (9050)		
Lövsumpskog (9080*)		
Större vattensalamander (1166)		
Stensimpa (1163)		

Inventeringar i området och andra referenser:

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1996. *Naturkatalog för Stockholms län*.
Remissupplaga.

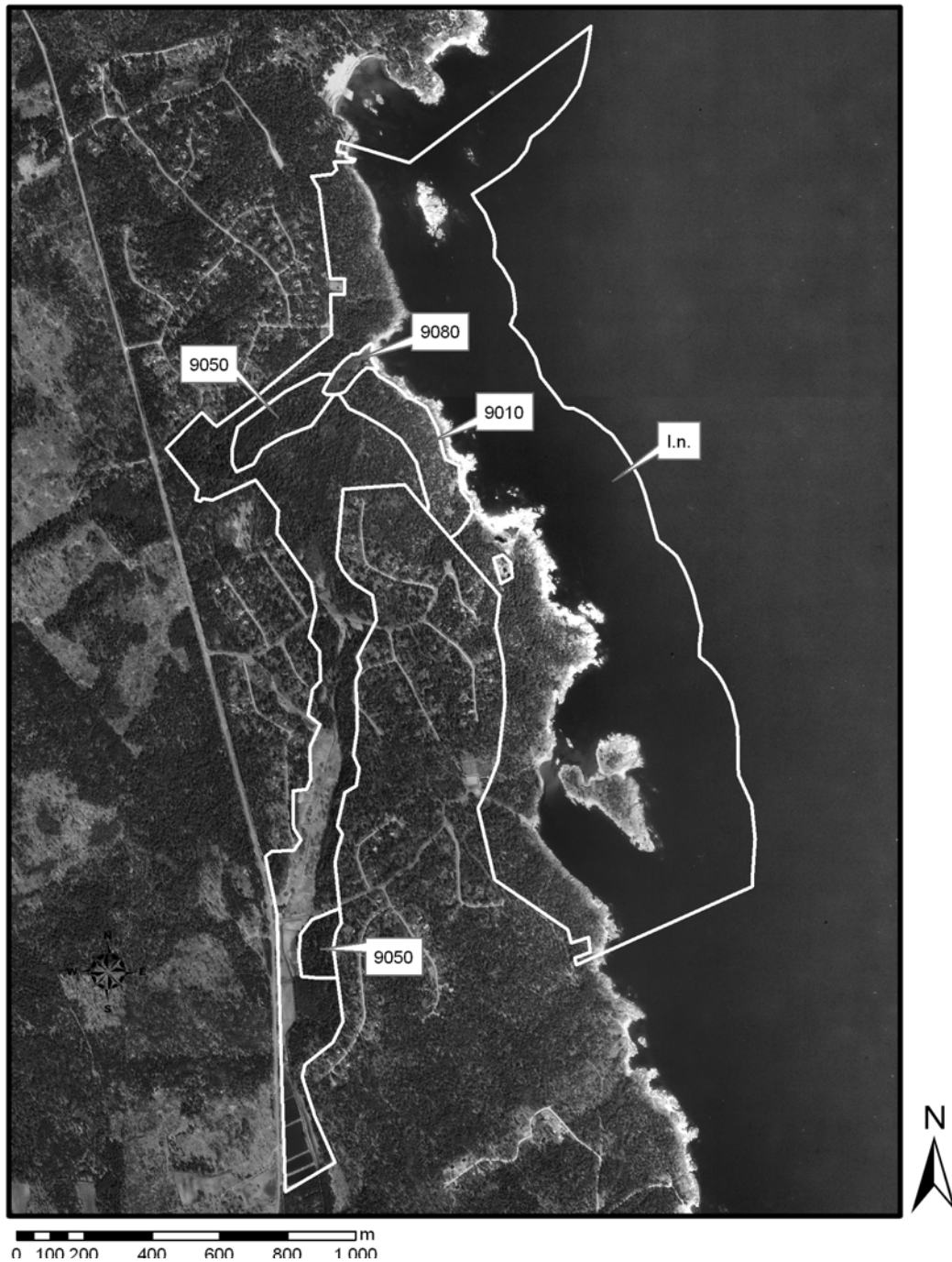
Länsstyrelsen i Stockholms län, 1989. Föreskrifter och skötselplan för naturreservatet
Tullviksbäcken.

Naturvårdsverket. *Art- och naturtypsvisa vägledning*. (www.naturvardsverket.se)
2005-07-28

Söderman, M. 2000. *Inventering av Större vattensalamander i Tullvikens
naturreservat, Norrtälje kommun 000913 – 000914. Inventeringen utfördes av Mikael
Söderman på uppdrag av Norrtälje Naturvårdsfond.*

Ortofoto över Natura 2000-området Tullviksbäcken

Ref: ©Lantmäteriet, 2005. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

Digital flygbild över Tullviksbäcken. Natura 2000-området och dess naturtyper avgränsas med vit linje på kartan.

I.n. = Ingen naturtyp.